

**Emlékezés gróf Károlyi Györgyre /1802-1877/ a Magyar Tudományos
Akadémia igazgatósági és tiszteleti tagjára**

**Remembering count György Károlyi (1802–1877), member of directorate
and honorary member of the Hungarian Academy of Sciences**

Gróf Károlyi György főispán, királyi valóságos belső titkos tanácsos, magyar királyi főudvarmester, politikus, mecénás, a Magyar Tudós Társaság /Magyar Tudományos Akadémia/ tagja, a reformkor egyik legnagyobb formátumú alakja volt.

1802. március 28-án született Bécsben gróf Károlyi József és gróf Elisabeth von Waldstein–Wartenberg hatodik gyermekeként. Budapesten hunyt el 1877. november 9-én.

Egyetlen húga volt, két bátyja és három nővére közül az egyik nővére még kisgyermekként meghalt. Házi nevelők tanították Pesten, majd 1817 és 1820 között a pesti egyetem jogi karára járt. Az utolsó vizsgáját Mailáth György királyi személynök előtt tette le.

A következő hónapban már katona lett a császár-ulánusoknál, majd ősszel hadnagy a Württemberg-huszároknál, később pedig, 1821-ben, főhadnagyi rangot kapott a Hessen-Homburg-huszároknál. Itt szolgált gróf Széchenyi István is, akivel hamarosan baráti viszonyba került. 1823-ban kapitányként szerelt le a katonaságtól és a birtokaira vonult vissza. 1826-1829-ben gróf Széchenyi Istvánnal egész Nyugat-Európát beutazta.

Gróf Károlyi György 1825-ben a reform-országgyűlésen – rögtön gróf Széchenyi István után felszólalva, aki 60 000 ezüster forintot ajánlott fel – 40 000 forintra támogatta a Magyar Tudós Társaság /Magyar Tudományos Akadémia/ megalapítását, amelynek kezdettől fogva igazgató /igazgatósági/ tagja volt. 1832. március 10-én választotta a Magyar Tudós Társaság tiszteleti tagjává.

Az 1830. évi pozsonyi koronázó országgyűlésen, mint Szatmár vármegye követe jelent meg. Az 1830-as években a reformmozgalom elkötelezett támogatója volt Szatmár vármegyében.

1832–1835-ben, amíg pesti palotáját újraépítették, beutazta Dél-Németországot, Egyiptomot, Nubiát, Arábiát, Palesztinát, Kis-Ázsiát. Hazaérkezve végleg Pesten telepedett le.

1836. május 16-án megházasodott és feleségül vette Zichy Karolina grófnőt, majd vele is beutazta Olaszországot, Svájcot és az 1836–1837. évi telet Párizsban töltötte. Házasságuk ideje alatt hat gyermekük született.

1839-ben Csongrád vármegye főispáni helytartójává, 1840-ben Békés vármegye, majd 1848, 1861, 1865, 1867 években több alkalommal Szatmár vármegye főispánjává nevezték ki. Az országgyűléseken sógora, gróf Batthyány Lajos által vezetett mérsékelt főrendi ellenzék tagjaként vett részt, azokon meghatározó, kiemelkedő szerepet vállalva.

Gróf Károlyi György az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek /OMGE/ jelentős anyagi támogatást nyújtott 4200 forint összegben és annak egyúttal alapítója lett. A Magyar Gazdasági Egyesület 1839. március 17-i közgyűlésen az Országos Magyar Gazdasági Egyesület elnökévé választották, amely tisztséget 1849-ig, tíz éven át viselte.

Számos más jelentős társadalmi megbízatást is betöltött. Elnök volt a Lánchíd igazgatóságánál 1870-ig, az alagút-, a magyar biztosító-, az alföldi vasút-társaságnál, a folyó szabályozására alakult Tiszavölgyi Társulat központi bizottságánál, a mátrai bánya-egyletnél, az írói segélyegylet ellenőrző bizottságánál, ahol jelentős alapítványt tett, végül a Magyar Földhitelintézet felügyelő bizottságánál is, ahol szintén jelentékeny összeggel lépett be az alapítók közé.

Említést érdemel, hogy gróf Károlyi György 1841-től a Maros folyó szabályozásának királyi biztosa lett.

1849. január elején, Windischgrätz pesti bevonulásakor, Fejér megyei, csurgói birtokára vonult vissza. Pesti palotája előbb Windischgrätz, majd júliustól Haynau főhadiszállása lett. A forradalom és szabadságharc leverése után elfogták, majd augusztus 11-én Pestre kísérték. Szabadlára helyezésére jó egy hónappal később, szeptember 16-án került sor. 1849. december 10-én, mivel az országgyűlés ülésein 1848. október 3-a után is részt vett, a haditörvényszék háromhavi fogságra és 150 000 forintnyi pénzbírságra ítélte, Haynau azonban a fogságot kegyelemből elengedte. Gróf Károlyi György helytelenítette a Habsburg-ház a Debrecenben 1849. április 14-én kimondott trónfosztását.

Az ezernyolcszázötvenes években elhatározták a Nemzeti Színház bezárását az összegyűlt adósságok miatt. A színház megmentése érdekében gróf Károlyi György alapot hozott létre. Az alapot az ő személyes felügyelete alá rendelték, amelyhez maga is igen jelentős összeggel, 20 000 forinttal járult hozzá magánvagyonából.

Az 1848-1849. évi forradalom és szabadságharc leverését követően birtokain gazdálkodott. Említést érdemel, hogy mintagazdaságai országos hírűek voltak. 1854-ben megvásárolta a mintegy 27 helység határára kiterjedő debrői uradalmat, melyhez Parád is tartozott.

Gróf Károlyi Györgyöt az Osztrák-Magyar Kiegyezés évében, 1867-ben koronaórré választották. Fontos még megemlíteni, hogy 1872-ben főudvarmesteri méltóságra emelkedett.

Ő építtette a pesti Károlyi-palotát, ahol a Károlyi család levéltárát őrizték. A grófi család kaplonyi díszes templomának és családi sírboltjának létesítése is nevéhez fűződik.

Gróf Lónyay Menyhért, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke /1871 és 1884 között/, emlékbeszédében így jellemezte Károlyi Györgyöt és foglalta össze , értékelte munkásságát:

„Öröklött kitűnő állás és öröklött hazafiság, személyes tehetséggel, jellemmel, kitartó munkássággal s mindenkor a kötelesség teljesítésének törekvésével párosulva tették gr. Károlyi Györgyöt nemzetének és korának egyik oszlopává... Voltak e korban hazánkban számos fényesebb pályájú, döntőbb befolyású honfiak, mint gr. Károlyi György: de nem volt egy sem, ki hazája és nemzetisége iránti szeretetében képes lett volna őt felülmúlni... s a ki szigorúbban, lelkiismeretesebben, következetesebben teljesítette volna azt, mit állásából folyó kötelességének ismert hazája, nemzetisége és családja iránt.”

Felhasznált irodalom

– Magyar életrajzi lexikon I. (A–K). Főszerkesztő: Kenyeres Ágnes. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967. 868–869. o.

– Nagy Iván: Magyarország családai, <https://mek.oszk.hu/09300/09379/pdf/index.html>

– Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái, 5. kötet, 1086-1088. o.

– Vasárnapi Újság, 1877. 46. szám, XXIV. évfolyam, 722-723. o.

– Magyar Tudományos Akadémia Évkönyvei, 16. kötet, (1877-1882), 35-55. o.

– Dubniczky Zsolt: A hazának élni, Pestet fővárossá emelni” – Károlyi György már fiatalon fogadalmat tett, hogy Magyarországot fogja szolgálni, PestBuda, 2022. november 10., https://pestbuda.hu/cikk/20221110_a_hazanak_elni_pestet_fovarossa_emelni_karolyi_gyorgy_mar_fiatalon_fogadalmat_tett_hogy_magyarorszagot_fogja_szolgaltatnia

Prof. Dr. Czine Ágnes alkotmánybíró,
tanszékvezető egyetemi tanár
Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntető Eljárásjogi Tanszék

Károli Gáspár Református Egyetem (KRE) Állam- és Jogtudományi Kar

email: czine.agnes@kre.hu